

Catedra de balneologie (cond.: prof. E. Morariu, doctor-docent) a I.M.F. Cluj
și Catedra de istoria medicinei (cond.: lector B. Duțescu, doctor în medicină)
a I.M.F. București

CREAREA CURENTULUI ȘTIINȚIFIC ȘI A ÎNVĂȚĂMINTULUI DE BALNEOLOGIE ÎN ROMÂNIA *

Referat de sinteză*

E. Morariu, N. Marcu

Neprețuita bogăție a pământului românesc, apele minerale au fost cunoscute și folosite empiric în scopuri terapeutice, încă din antichitate.

Dar interesul pentru studiul și popularizarea apelor minerale din țara noastră începe la mijlocul secolului al XVIII-lea, cînd balneologia europeană se conturează ca o autentică știință.

În 1821 Dr. Vasile Popp tipărește la Sibiu prima lucrare românească de balneologie. Aceasta este în același timp și prima carte medicală românească. L-au urmat, în Țara Românească, Șt. V. Episcopescu, Wertheimer, Vidman, Steege, iar în Moldova C. Virnav, A. Fetul etc. Remarcabile sînt strădaniile lui Carol Davila în direcția studierii și popularizării apelor minerale din țara noastră.

Un adevărat curent științific în balneologia românească — care abordează sistematic și creator modul de formare, mecanismul de acțiune, metodele de întrebuințare și indicațiile apelor minerale și ale nămolurilor terapeutice —, apare abia la începutul secolului al XX-lea, fiind legat de școlile balneologice fondate și dezvoltate, la București de către prof. A. Theohari, iar la Cluj de către prof. Marius Sturza.

De numele acestor doi corifei ai balneologiei românești se leagă și începuturile învățămîntului de specialitate din țara noastră.

Prof. Anibal Theohari (1873—1933) a fost una dintre figurile proeminente ale medicinei românești; el este întemeietorul balneologiei științifice în țara noastră.

Om de știință, cu vastă cultură medicală — clinician de seamă, anatomopatolog, biochimist, experimentator strălucit — a întrevăzut importanța factorilor naturali curativi și a căutat să explice mecanismul de acțiune al acestor „medicamente naturale”, utilizînd în acest scop posibilitățile pe care le oferă metoda experimentală.

Opera sa științifică, fără a fi prea vastă, se caracterizează prin soliditatea afirmațiilor, care au rezistat probei timpului, fiind și azi de actualitate.

Primele cercetări privind apele minerale le-a efectuat în 1910, studiînd acțiunea apelor de la Slănic-Moldova asupra secreției gastrice la ciini cu stomac Pavlov. Concluziile au fost comunicate (în colaborare cu A. Babeș) la Academia Română la 18 iunie 1910.** ele au însemnat „cheia cu care s-au descifrat toate tai-

* Lucrare prezentată la Simpozionul „Din istoria balneologiei în România” Tg.-Mureș, 8. VII. 1967.

** Theohari A.: Acțiunea apei de Slănic (Moldova) asupra secreției stomacale. An. Acad. Rom. S. II. tom. XXXIII. Mem. șt. Buc. 1910.

nele apelor minerale românești" (prof. G. Tudoranu) constituind punctul de plecare pentru numeroase lucrări proprii, în colaborare sau inspirate elevilor săi (Coca, Băltăceanu, D. Marinescu) Cercetările au fost ulterior continuate pe un mare număr de izvoare minerale din țară și chiar străine.

Studiile și posibilitățile sale de cercetare s-au mărit o dată cu crearea Institutului de Balneologie la București în anul 1922, anexat Clinicii de terapeutică de la Spitalul Brîncovenesc al cărui conducător a fost numit. Studiile efectuate în cadrul Institutului de balneologie au jucat un rol hotărîtor în valorificarea și utilizarea rațională a izvoarelor noastre minerale, care s-au dovedit a nu fi mai prejos decît izvoarele străine similare.

Opera cea mai de seamă a lui A. Theohari este „Tratatul elementar de terapeutică” — rezultat al bogatei sale experiențe clinice și de cercetare. În această lucrare el a făcut loc în largă măsură balneo-hidro și electroterapiei.

Lucrările și activitatea sa științifică în domeniul balneologiei au căpătat o recunoaștere largă și dincolo de hotarele țării, astfel încît în 1927 prof. A. Theohari organizează și conduce Congresul Internațional de Talasoterapie, care a avut loc la București și Constanța.

La școala prof. A. Theohari s-a dezvoltat și s-a impus personalitatea prof. Gheorghe Băltăceanu (1885—1952).

Eminenu student, extern și intern prin concurs, Băltăceanu își susține în 1912, teza de doctorat cu subiectul „Apele minerale de la Slănicul Moldovei și acțiunea lor asupra secrețiilor gastrice și biliare” teză premiată cu medalia de aur a Facultății de medicină din București. După un stagiu de un an și jumătate în clinicile medicale din Paris și după absolvirea cursurilor Institutului de hidrologie medicală din acest mare centru medical, Gh. Băltăceanu s-a reîntors în țară, străbătînd prin concurs toate treptele ierarhiei universitare și spitalicești.

În cursul celor 44 ani de cercetare științifică neîntreruptă Gh. Băltăceanu a comunicat și publicat peste 300 de lucrări științifice, în majoritate din domeniul balneologiei. Principalele sale preocupări științifice în domeniul balneologiei au fost cura internă cu ape minerale și farmacodinamia acestora.

Pe lângă activitatea de cercetare — inițiată și condusă de prof. Theohari — începînd din 1924 se desfășoară la catedra de terapeutică și la Institutul de balneologie și un învățămînt de balneologie. Noțiunile de balneologie, predate în cadrul lecțiilor de terapeutică, aveau ca scop să popularizeze cunoștințele din acest domeniu viitorilor medici, iar ulterior sînt organizate cursuri de perfecționare în balneologie, de scurtă durată. Acestea erau frecventate în special de medici care, pe baza titlului de medic balneolog, practicau în stațiuni balneare.

A. Theohari a fost unul dintre cei mai mari dascăli pe care i-a avut Facultatea de medicină din București. Cunoștințele sale solide de clinică medicală erău bazate pe o excepțională cunoaștere a histologiei normale și patologice, pe cunoașterea chimiei biologice și pe aprofundarea medicinei experimentale, pe care le folosea în cercetarea științifică și în demonstrațiile făcute în fața studenților. Lecțiile sale clinice și demonstrațiile practice erau audiate nu numai de către studenți, ci și de un mare număr de medici.

După pierderea prof. Theohari (1933), catedra de terapeutică se scindează în două discipline independente: „Clinica terapeutică” și „Clinica balneologică și dietetică”. Aceasta din urmă a fost condusă de prof. Gh. Băltăceanu pînă în 1952. O dată cu înființarea catedrei de balneologie la București se organizează și în capitală învățămîntul de balneologie pentru studenți și sînt continuate cursurile de perfecționare pentru cadre medicale dornice de a se specializa în acest domeniu.

La dezvoltarea școlii balneologice fondată de prof. *Theohari* au mai contribuit, printre alții prof. *Petre Niculescu*, autorul unui valoros „Tratat de fiziodinamie” apărută în 1929 și Dr. E. *Cociașu*, autor a numeroase lucrări de farmacodinamia apelor minerale și de posibilitățile de valorificare a unui mare număr de izvoare românești. De asemenea, pentru cunoașterea și valorificarea factorilor curativi din zona litoralului, sint de menționat contribuțiile și preocupările docenților *Horia Slobozeanu* și *Ion Dona*, ale prof. *Hurmuzache* și ale prof. D. *Danielopolu* acesta din urmă înființând și primul sanatoriu de reumatologie la Eforie. În acest sanatoriu s-au făcut importante cercetări despre acțiunea nămolului și a apei din lacul Techirghiol în diferite forme de reumatism la copii și adulți.

Școala clujeană de balneologie a fost creată de profesorul Dr. *Marius Sturza* (1876—1954). Personalitate de seamă a medicinei românești, avind o excepțională pregătire profesională în domeniul medicinei generale, cunoscînd aprofundat specialitățile de bază ale medicinei, avind și o tehnicitate desăvirșită în domeniul folosirii mijloacelor naturale de tratament. Este chemat în 1931 să ocupe postul de profesor la prima catedră de balneologie pe țară, înființată la Facultatea de medicină din Cluj.

Formarea profesională și dezvoltarea personalității lui *M. Sturza* a fost influențată de școala balneară de la Gräfenberg, ca și de studiile de bază însușite în vestita școală medicală vieneză. Cunoștințele și le completează prin studii și schimburi de experiență în alte centre medicale mari ale Europei, unde practica personalității de mare prestigiu (Prof. *Raymond* dela *Salpetrière* din Paris, Prof. *Bernheim* la Nancy, Prof. *Lahmann* la Dresda, Prof. v. *Leyden*, *Goldscheider* și *Yacob* la Berlin, marele maseur *Zabludowski* etc.).

Medic eminent, de factură veche dar de largă concepție fiziopatologică, *Sturza* a adus în clinică și în practică o linie medicală sănătoasă, o orientare justă de ansamblu în interpretarea corelațiilor funcționale și patologice dintre sisteme, funcțiuni și organe. În scopul angajării întregului organism în procesul de vindecare prof. *Sturza* folosea complexe terapeutice individualizate constînd dintr-o armonioasă îmbinare a regimului dietetic, a terapiei medicamentoase și hormonale, a fizioterapiei și balneoterapiei.

Prof. *Sturza* a depus eforturi mari pentru a face cunoscuți atît în țară cît și peste hotare factorii balneari și climatici din România precum și valoarea lor terapeutică. Încă înainte de a prelua conducerea învățămîntului de balneologie la universitatea clujeană, el tipărește în 1930 la Viena un remarcabil studiu asupra apelor sărate „Die Kochsalzwasser Rumäniens”. Este cea mai bună și mai completă lucrare pe care o avem și astăzi asupra zonelor salifere din structura geologică a pămîntului românesc și asupra apelor sărate de la noi.

Prof. *Sturza* este primul medic, care se ocupă de studiul heliotermiei la Sovata și aduce contribuții la explicarea mecanismului de încălzire a acestui helio-term din țara noastră. El fundamentează explicația mecanismului de acțiune și valoarea terapeutică excepțională a lacului cald din acea stațiune. Tot el are meritul de-a fi primul medic care abordează le noi probleme de climatologie, bioclimatologie și meteoropatologie, aducînd contribuții la cunoașterea zonelor climatice ale teritoriului patriei și la sublinierea valorii terapeutice a factorilor climatici. El arată și insistă asupra importanței climei ca factor natural de ocrotire a sănătății.

În perioada celei mai grele crize economice de după primul război mondial, *Sturza* părăsește o situație strălucită la Viena și vine la Cluj pentru a-și consacra talentul și erudiția balneologiei române. Prof. *Marius Sturza* este întemeietorul învățămîntului balneologic universitar din țara noastră, fiind titularul primei catedre de balneologie și fizioterapie din țară. Timp de zece ani, cît a condus catedra, el a împărțit studenților — viitorilor me-

dici — cele mai importante cunoștințe din domeniul fizioterapiei și a balneo-climatismului, arătând locul și rolul acestor factori naturali în cadrul măsurilor de ocrotire a sănătății, pe linia profilactică și curativă. Generații întregi de medici și-au însușit cunoștințele de balneo-fizioterapie, prezentate de prof. *Sturza*, în lecțiile teoretice, în cadrul demonstrațiilor și a lucrărilor practice de hidro- și fizioterapie.

Rețeaua noastră balneoclimaterică era în plin avânt de dezvoltare în deceniul al patrulea și se resimea nevoia de cadre medicale, de specialiști care să poată folosi în modul cel mai rațional factorii balneari din stațiuni. Prof. *Sturza* organizează învățămîntul de specializare în balneologie la catedra din Cluj, cu scopul de-a forma cadre de înaltă calificare, care să fie în măsură să valorifice din plin remarcabilii factori curativi naturali. Prin acești balneologi, el aduce o contribuție efectivă la ridicarea calitativă a asistenței de specialitate în stațiunile noastre balneare, la mai buna cunoaștere a indicațiilor terapeutice ai factorilor balneari, la utilizarea unei metodologii raționale de tratament, realizînd un nivel similar cu activitatea din stațiunile străine.

În același scop, al folosirii fizioterapiei pe scară cît mai largă, el înființează sanatoriul balnear din Sovata, dotat cu aparatură de hidro- și fizioterapie; organizează, în cadrul spitalului „M. Elias” din București, cel mai complet serviciu de fizioterapie din țară și înființează Clinica balneologică din Cluj, cu serviciile de hidroterapie și fizioterapie, puse la îndemîna bolnavilor din clinici și a celor ambulatori. Aceste secții au contribuit la estingerea pe scară tot mai largă, a practicii fizioterapiei în țara noastră.

Deși cele două școli de balneologie au contribuit la cunoașterea factorilor noștri balneoclimaterici și a indicațiilor lor de folosire în diferite îmbolnăviri, extinderea balneoterapiei ca tratament de masă se realizează abia după 1948, cînd stațiunile balneoclimatice devin proprietate obștească.

Dar valorificarea integrală a apelor minerale și a nămolurilor terapeutice cerea un număr mare de cadre medicale, specializate în balneo-fizioterapie și cadre de tehnicieni, care să aplice acești agenți naturali la bolnavi.

Fără să-și precupețească eforturile — cerute de noua organizare sanitară a țării și a sectorului balneoclimatic — prof. *Sturza* își reia activitatea de pregătire a unor cadre medicale de specialiști și înființează, la Sibiu, o excelentă școală de băieșite și masori. Cadrele tehnice pregătite de această școală au contribuit în mare măsură la ameliorarea calitativă a deservirii medicale în privința aplicării tratamentelor din stațiunile noastre balneare.

Pe pedestalul construit de *Theohari* și *Sturza*, prin elevii celor două școli, balneologia românească se afirmă ca un factor de bază în ocrotirea sănătății, nu numai pentru cetățenii patriei noastre, ci și pentru un număr din ce în ce mai mare de străini, care își caută vindecarea în minunatele noastre stațiuni balneoclimaterice.

Sosit la redacție: 10 decembrie 1967.

Bibliografie

Referatul de sinteză a fost întocmit pe baza următoarelor lucrări:

1. MORARU E.: Profesorul MARIUS STURZA, întemeietorul învățămîntului balneologic din România; 2. COCIAȘU E.: Profesorul A. THEOHARI (1873—1933); 3. STOICESCU C.: Profesorul GH. BĂLTĂCEANU (1885—1952); 4. MANOLIU V.: Istoricul Societății de hidrologie și climatologie medicală; 5. APOSTOL OD., GEORGESCU I. F.: Presa și literatura de popularizare a stațiunilor balneoclimatice românești; 6. MOTRESCU SILVIA, ROMANESCU C., IONESCU CRISTINA: Literatura balneologică în „Revista medico-chirurgicală” din Iași; 7. CÂNCIULESCU M., APOSTOL Od.: Literatura balneologică în „Mișcarea medicală română”.